

Stelian Neagoe (editor)

Ei înde ei. Pamfil Șeicaru despre Constantin Argetoianu și viceversa, București, Editura Machiavelli, 2016, 218 pp.

Stelian Neagoe este cunoscut publicului larg pentru efortul lui de a edita opere „uite în sertare” în perioada comunistă, ale unor mari oameni politici și intelectuali ai României, alături de alte volume impresionante dedicate istoriei naționale (vezi editarea scrierilor lui Titu Maiorescu, I. G. Duca, Grigore Gafencu, Ion Nistor etc.). Cea mai recentă lucrare editată – *Ei înde ei. Pamfil Șeicaru despre Constantin Argetoianu și viceversa* – este însă una cu totul inedită, din două perspective. Prima este aceea că prezintă un manuscris valoros care i-a aparținut unui jurnalist, celebru în perioada interbelică, Pamfil Șeicaru, iar a doua este dată de structura volumului, aceea care pune față în față scrierile (știute sau nu) a două mari personalități ale vieții publice dintre cele două războaie mondiale, una despre cealaltă. Aflăm astfel, printre rememorările proprii ale diferitelor evenimente din istoria României, ce credea cu adevărat Pamfil Șeicaru despre Constantin Argetoianu și cum îl caracteriza omul politic pe celebrul jurnalist – în condițiile în care niciunul dintre ei nu a știut despre scrierile publicate în volumul de față –, două personalități apropiate, care au colaborat și dialogat intens atâta timp cât „istoria” le-a permis. Rezultă astfel un „dialog captivant între doi cinici care au fost eminentemente memorialiști (îndeosebi politici) – spre deliciul lectorilor surprinși, desigur, de regalul editorial oferit”. (p. 13).

Studiul lui Șeicaru a fost descoperit în Biblioteca Academiei Române, între paginile colecției revistei *Carpații* și are titlul „Constantin Argetoianu – diletant și zeflemist”. El este prefațat de o succintă prezentare biografică a lui Pamfil Șeicaru „un ziarist fenomenal” și urmat de un „Apendice documentar”, cu diferite articole pe care Șeicaru le-a publicat în perioada interbelică și care-l au în prim plan pe Argetoianu, toate alcătuind partea întâi a volumului. Partea a doua a lucrării este acoperită de decupajele din *Însemnările zilnice* ale lui Argetoianu cu subtitlul „Pamfil Șeicaru zis Țiganul”, cititorii inte-

resați de biografia omului politic putând consulta lucrarea *Politică și destin. Constantin Argetoianu*, scrisă și publicată tot de Stelian Neagoe, în anul 2013. Volumul mai conține și o Addenda cu 12 anexe, 6 dintre acestea fiind decupaje din *Memoriile* lui Argetoianu în care-l evocă pe Șeicaru, iar șase sunt articole publicate de gazetar ce i-au atras atenția lui Argetoianu la momentul publicării lor și care sunt evocate în însemnările lui zilnice.

Volumul este un dialog nepurtat în fapt niciodată între cele două personalități ale României, un jurnalist de excepție și un om politic care a activat la cel mai înalt nivel. Subtitlurile celor două texte spun multe despre cum se percepeau cu adevărat cele două personalități. Șeicaru îl considera pe Argetoianu un „diletant și zeflemist”, iar Argetoianu pe Șeicaru ca un „Țigan”. Aprecierile lui Șeicaru au fost identificate de editor în mai multe articole publicate de acesta în singurul moment în care cei doi au fost în relații tensionate, când Argetoianu s-a opus public aplicării unei legi privind împrumutarea cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul” cu hectare de pământ. Chiar dacă, după ce a ajuns ministru al Agriculturii, Argetoianu a aplicat legea, Șeicaru – decorat cu înalta distincție – a publicat mai multe editoriale în care Argetoianu era caracterizat ca „diletant în Guvernul național-liberal” și ca „zeflemist în viața politică” (p. 13).

Cu toate acestea, caracterizările lui Șeicaru sunt variate, ele reliefând diferitele valențe ale personalității complexe a lui Argetoianu. Iată ce spunea în anii imediați următori Războiului despre Argetoianu: „capabil să trateze cu o reală competență și seriozitate cele mai complicate probleme, dar lipsa de elan, de credință și scepticismul organic îi anulau calitățile excepționalei lui inteligențe. Avea o pregătire intelectuală superioară multor oameni politici... avea un gust sigur în artă, literatură, familiarizat cu toate manifestările gândirii, dar ocolea cu eleganță, în acele

fermecătoare convorbiri prietenești, tot ce ar fi putut să apară ca o ostentație pedantă a vastei lui culturi“ (p. 30), sau „C. I. Argetoianu nu și-a făcut niciodată vreo iluzie asupra oamenilor. Observator satiric, a disprețuit totdeauna prefăcătoriile idealiste, comedia idealurilor și s-a amuzat. Avea darul să rezume o situație, o impresie generală printr-un cuvânt de spirit“ (p. 36).

Volumul de față este rezultatul unui demers original de a pune față în față, dar peste timp, două personalități ale vieții publice implicate în evenimentele vieții publice (în formule diferite) ale României interbelice. Este un dialog savuros care-i va încânta pe toți iubitorii de memorii și de opere istorice.

Cristina Vohn

Mircea Malița, Antonia Mehedințu

Gong formidabil. Ecourile unor evoluții remarcabile în China de azi, București, Editura Semne, 2016, 186 pp.

Dezvoltarea spectaculoasă a Chinei din ultimii ani – care a adus-o în poziția de a doua economie a lumii și, potrivit multor analiști, capabilă să detroneze Statele Americii ale Americii din poziția de lider economic mondial într-un viitor nu prea îndepărtat – a devenit obiect de studiu pentru specialiștii în domeniul relațiilor internaționale sau cel al economiei globale. Au fost publicate mai multe lucrări valoroase inclusiv în România, care au încercat să explice ascensiunea Chinei și să încerce să ofere viziuni privitoare la viitorul acesteia și la rolul pe care îl va juca în ansamblul relațiilor internaționale. O recentă lucrare preocupată de acest subiect este *Gong formidabil. Ecourile unor evoluții remarcabile în China de azi*, publicată la Editura Semne, care-i are ca autori pe academicianul Mircea Malița și pe Antonia Mehedințu, o cercetătoare care a vizitat de mai multe ori cea mai mare putere asiatică. Cartea beneficiază și de o *Prefață* semnată de Constantin Lupeanu, directorul Institutului Cultural Român de la Beijing.

Volumul conține mai multe capitole, semnate separat de cei doi autori, și un interviu, realizat de Antonia Mehedințu cu Mircea Malița, care împreună vin să ofere o imagine de ansamblu a Chinei de astăzi. Cartea abundă de multiple incursiuni istorice, de explicații socio-politice, religioase sau spirituale ori de psihologie a națiunii chineze, cu inserări care țin de sfera impresiilor de călătorie (în capitolele ce aparțin Antoniei Mehedințu) și cel al memoriilor (în cazul academicianului Mircea Malița) care toate au ca rezultat analize de înaltă calitate ale diferitelor segmente ale societății chineze.

Primul capitol semnat de Antonia Mehedințu, este intitulat „De ce China?“, în care identifică o calitate de bază a chinezilor, disciplina – spre deosebire de independența în spiritul căreia sunt crescuți occidentalii –, care a contribuit la succesul actual al statului asiatic. Următoarele trei capitole, semnate tot de autoarea volumului, „Epoca transformărilor radicale“, „Descoperirea noii Chine“, „China militară“ analizează succint ascensiunea fulminantă a Chinei, cu accente asupra transformărilor politice inițiate de noua elită politică de la Beijing și a dezvoltării industriei militare.

Dialogul Mehedințu-Malița este inserat în mijlocul volumului și este concentrat asupra experienței de diplomat a lui Mircea Malița, care a vizitat de nenumărate ori China, și este încheiat cu incursiuni în fascinanta istorie chineză (fără a se uita a se aminti intensele contacte pe care China le-a avut cu românii de-a lungul secolelor). Cele din urmă sunt continuate în capitolele următoare „File de istorie: Marco Polo și călătoriile sale în Asia“ (Antonia Mehedințu), „O enigmă istorică: drumul dobrogean al mătăsii“ (Mircea Malița), proiect care este promovat și astăzi de China, desigur în forme moderne, prin negocieri directe cu guvernele naționale (Antonia Mehedințu).

Influența covârșitoare pe care Confucius a avut-o asupra dezvoltării istoriei chineze de-a lungul timpului este prezentată de Antonia Mehedințu, care accentuează contribuția acestuia asupra formării tradițiilor și credințelor religioase ce sunt și astăzi un pilon al identității marii națiuni asiatice. Autoarea continuă analizele asupra dez-

voltării Chinei cu identificarea bazelor care au stat la baza acesteia: reformele educaționale și politice. Educația este considerată de liderii chinezi de o importanță deosebită și-n consecință au investit foarte mult în acest domeniu, fapt ilustrat și în discursul președintelui Xi ținut în cadrul ONU: „Educația este fundația dezvoltării naționale pe termen lung. Este modul fundamental în care omenirea poate face trecerea spre cultură și învățare, poate crește noi generații și crea o viață mai bună“ (p. 112). China are astăzi 260 de milioane de studenți și 15 milioane de profesori, cifre care prin ele însele, sugerează forța formidabilă de care dispune și care poate să-i asigure un viitor de succes.

Ultimele capitole ale lucrării îi aparțin academicianului Mircea Malița: „De ce sunt chinezii înțelepți“, „Jurnal diplomatic“, „Matură chibzuită“, „Gâlceava înțelepților“. Cultura enciclopedică combinată cu logica academicianului reușesc să pătrundă dincolo de aparențele cul-

turii chineze și să înțeleagă într-o mare măsură mentalitatea acestei națiuni opusă, din anumite perspective celei europene și americane. Valorile civilizației chineze, atât de diferite de cele occidentale, stau la baza dezvoltării ei fulminante. Înțelepciune, matură chibzuită, agoniseală, gândire pe termen lung sunt valori ale normalității pentru China. Modul lor de gândire și de acțiune este de asemenea diferit de al occidentalilor, dar toate acestea au reușit să-i aducă în locul în care se află astăzi, în elita lumii.

Lucrarea de față reușește astfel să răspundă întrebării: *Ce este China astăzi?* Este o mare putere în plină dezvoltare economico-socială, cu numeroase probleme pe care le recunoaște și încearcă să le remedieze și care este văzută nu de puțini analiști, ca viitorul lider mondial. Este un viitor de care mulți se tem, de o dominație a Chinei deasupra SUA. Nimeni nu poate spune acum cu certitudine că așa va fi, dar înțelepții încearcă să înțeleagă și să învețe din orice model de succes, inclusiv din cel chinez.

Cristina Vohn

Has Obama Made the World a More Dangerous Place?

The Munk Debate on U.S. Foreign Policy, Toronto, House of Anansi Press Inc., 2015, 123 pp.

Cartea disecată aici conține una dintre numeroasele dezbateri legate de politica externă a Statelor Unite inițiate, în 2008, de fondatorii *Aurea Foundation* din Toronto, Peter și Melanie Munk, în scop caritabil. Astăzi, dezbaterile se desfășoară sub egida *Peter and Melanie Munk Charitable Foundation* și sunt organizate de două ori pe an. Dezbaterile au loc la Toronto, în Roy Thomson Hall, în fața unui public de aproximativ trei mii de persoane. Temele predilecte sunt cele de politică externă – China, Europa, ambițiile nucleare ale Iranului, Vestul vs Rusia etc. –, dar totodată sunt explorate și subiecte care nu au legătură directă cu politica externă, precum intervențiile umanitare, ajutorul umanitar, schimbarea climatică etc. Dezbaterile sunt moderate de Rudyard Griffiths, președintele *Peter and Melanie Munk Charitable Foundation*, iar printre participanți se află nume importante din mediul politic și academic din întreaga lume, precum Henry Kissinger, Tony

Blair, Garry Kasparov, Robert Kagan ș.a. Sistemul dezbaterii este simplu. Două echipe compuse din doi participanți produc argumente pro sau contra pe marginea ideii pivot a dezbaterii. Interesant este că înainte de începerea dezbaterii, publicul este rugat să-și exprime opinia, pro sau contra, în raport cu tema dezbaterii, pentru ca la încheierea discuției publicul să voteze din nou, pro sau contra, urmărindu-se astfel modul în care dezbaterea a influențat opinia spectatorilor. La final, dezbaterea este distilată într-o carte editată de House of Anansi Press Inc. din Toronto, așa cum este și cazul lucrării de față.

Întrebarea centrală a prezentei dezbaterii este cea din titlul cărții. *A transformat Obama lumea într-un loc mai periculos?* Echipele sunt formate în cazul de față din intelectuali de marcă. Echipa conservatoare, care aduce argumentele ce susțin ideea centrală a dezbaterii, este formată din Robert Kagan și Bret Stephens. Autor al unor eseuri celebre, precum *Of Para-*

dise and Power: America and Europe in the New World Order și, mai recent, *The World America Made*, Robert Kagan și Bret Stephens. Autor al unor eseuri celebre, precum *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order* și, mai recent, *The World America Made*, Robert Kagan este deja un nume de referință pentru relațiile internaționale. La fel este și cazul coechipierului său, Bret Stephens, autor de analize de politică externă la *The Wall Street Journal*, câștigător al Premiului Pulitzer în 2013 și recent autorul bestsellerului *America in Retreat: The New Isolationism and the Coming Global Disorder*. În echipa democrației, responsabilă cu producerea de contraargumente în raport cu tema lucrării, îi găsim pe Fareed Zakaria și pe Anne-Marie Slaughter. Dacă Fareed Zakaria nu mai are nevoie de prezentare – este autorul bestsellerului *Lumea postamericană* în care oferă argumente pentru reziliența *pax americana* în secolul al XXI-lea în pofida „ascensiunii restului” – pentru Anne-Marie Slaughter cea mai bună carte de vizită pare să fie soțul acesteia, Andrew Moravcsik, celebrul autor al și mai celebrei teorii a interguvernamentalismului liberal. Slaughter este în primul rând o voce academică, decan al Woodrow Wilson School of Public and International Affairs a Universității Princeton, dar și o prezentă politică. A activat între 2009-2011 în departamentul de stat condus de Hillary Clinton.

Recenzia are o structură simplă, în acord cu modelul dezbaterii incluse în prezenta lucrare. În prima parte, va prezenta critica echipei conservatoare la adresa Administrației Obama, precum și răspunsul echipei democrate. Pentru ca apoi să discute perspectiva conservatoare și democrația asupra moștenirii de politică externă ce poartă pecetea lui Barack Obama.

Bret Stephens își amorsează diatriba la adresa Administrației Obama pornind de la celebrul discurs rostit de Barack Obama la Universitatea din Cairo în 2009, care promitea un nou început, unul bazat pe interes și respect reciproc, în raporturile dintre Statele Unite și musulmanii din întreaga lume, discurs care ținea la refacerea imaginii Statelor Unite în Orientul Mijlociu și fonată de unilateralismul administrației Bush. Potrivit lui Stephens, pentru performanța de politică externă a administrației Obama, ar fi grăitoare percepția Statelor Unite în țări ca

Egipt și Pakistan, mai deteriorată astăzi, în comparație cu impresia lăsată de administrația Bush. Stephens analizează reușitele de politică externă ale administrației Obama prin intermediul teoriei ferestrelor sparte. Teoria a apărut în studiul devianței sociale și susține importanța majoră jucată de ambientul urban asupra percepțiilor și comportamentelor deviante. Astfel, dacă într-un cartier există un singur geam spart, acesta poate constitui un semn al abandonului social. Un semn că nimeni nu se preocupă de cartierul respectiv. Cu alte cuvinte, geamul spart este o invitație la comportamente deviante, cu precizarea că dezordinea și criminalitatea nu sunt cauzale. Acestea sunt mai degrabă contextuale. Stephens interpretează comportamentul Rusiei în Ucraina și al regimului Assad în Siria prin teoria ferestrelor sparte. Concluzia sa este că n-au fost consecințe, că, mai exact, Statele Unite nu au intervenit în aceste cazuri, cu câteva consecințe majore asupra modului în care este percepută America. „Ca atare, America nu mai este temută de inamicii săi și nici nu mai este crezută de prietenii săi” (p. 8). De aici decurg câteva efecte, toate periculoase în raport cu interesele Americii. În primul rând, de vreme ce America refuză rolul de jandarm mondial, inamicii Statelor Unite pot face ce vor, cu condiția să aibă capacitățile și voința de a se comporta astfel. În al doilea rând, de invitația la dezordine vor profita mai ales statele care vor înțelege că au la dispoziție o fereastră politică mică, de doi ani – dezbaterile a avut loc în decembrie 2014 –, înainte ca un președinte mai hotărât să îl înlocuiască pe Obama. Nu în ultimul rând, dacă aliații Statelor Unite nu vor mai avea încredere în Washington, atunci există probabilitatea ca aceștia să meargă pe propriul drum strategic. Robert Kagan răspunde mai aplicat la interogația centrală a dezbaterii. 65% dintre cetățenii americani consideră că lumea a devenit un loc mai periculos în ultimii ani, potrivit ultimelor sondaje de profil (p. 13). Kagan, în acord cu concluziile exprimate de Charles Kupchan în *No One's World*, susține că *pax americana* e într-un reflux marcant, de vreme ce numărul democrațiilor se împuținează sistematic. „Au înrăutățit politicile lui Obama aceste situații? Desigur. Știm cum statul islamic a ajuns să fie ce este astăzi. Este astfel, întrucât Statele Unite au retras

prematur un număr și așa limitat de trupe din Irak. Este astfel, pentru că președintele nu a ascultat-o pe Anne-Marie, care a repetat sistematic că, în cazul în care putem susține o opoziție moderată în Siria, vom putea evita ca vacuumul de putere să fie umplut de jihadiști“ (p. 14). Anne-Marie Slaughter crede că președintele Obama nu poate fi învinuit direct nici pentru criza din Ucraina și nici pentru emergența statului islamic. În legătură cu Ucraina, Slaughter consideră că Putin s-a speriat din cauza fugii președintelui Ianukovici, pe care consilierii săi de politică externă au coroborat-o cu politica americană de schimbare a regimurilor non-democrate. „Nu a crezut că Statele Unite sunt o amenințare. Doar atunci când a crezut că americanii sunt mai duri a invadat Putin (Crimeea și Estul Ucrainei)“ (p. 9). În legătură cu statul islamic, Anne-Marie Slaughter consideră că ocurența acestuia nu se datorează inacțiunii lui Obama, așa cum susține echipa republicană. Mai degrabă, apariția statului islamic poate fi pusă pe seama faptului că a refuzat să plătească recompense, că l-a anihilat pe liderul Al-Qaeda și că îi bombardează pe restul componentelor Al-Qaeda. De aici, concluzia. „Să-l condamni pe Obama pentru situația în care se află lumea acum, e ca și când ai blama o insulă din Marea Caraibilor pentru un uragan“ (p. 9). Fareed Zakaria repetă întrucâtva argumentele coechipierii sale. Inamicul numărul unu al SUA, Osama bin Laden, a fost anihilat, iar Al-Qaeda a fost dezorganizată și lipsită astfel de capacitatea de a mai organiza atentate teroriste majore. În plus, fandarea Statelor Unite spre Asia, celebrul „pivotal Asia“, constituie după Zakaria un succes colosal al politicii externe a Statelor Unite. Fiindcă, dacă *pax americana* va dăinui și în secolul XXI, atunci condiția rezilienței sale este îndiguirea Chinei. De remarcat că niciunul dintre participanții la dezbateri nu-i dă replica lui Zakaria în legătură cu politica externă americană legată de Asia. O face Vali Nasr în *The Dispensable Nation. American Foreign Policy in Retreat*, o lucrare apărută la finele lui 2014 în care fostul angajat al Departamentului de Stat în primul mandat al lui Barack Obama consideră că America nu se poate retrage din Orientul Mijlociu de vreme ce o astfel de repliere va fi exploatată rapid de o putere concurentă, China sau Federația Rusă, și că, simultan, Washingtonul nu-și poate camufla

eficient lipsa de strategie din Orientul Mijlociu prin pivotarea către Asia.

În ceea ce privește moștenirea de politică externă a lui Barack Obama, Robert Kagan îi reproșează președintelui american că a refuzat rolul de lider global, asumat de Statele Unite nu după terminarea Războiului Rece, ci chiar după cel de al Doilea Război Mondial. În aceeași logică, Bret Stephens arată că Barack Obama nu a înțeles dependența masivă a Statelor Unite și a poporului american de politica externă. Succesele de politică externă îi fac pe americani mândrii că sunt americani, respectiv că sunt cetățenii celei mai puternice națiuni din lume, ai „națiunii indispensabile“ (M. Albright). Succesul major de politică externă al administrației Obama, arată Anne-Marie Slaughter, este terminarea războaielor din Irak și Afganistan, a „războiului ales“, respectiv a „războiului impus“. În plus, dincolo de repudierea unilateralismului administrației Bush, americanii își vor aminti de președintele Obama fiindcă a resuscitat procesul de nation-building acasă, în Statele Unite. Fareed Zakaria consideră că trei sunt reușitele majore de politică externă ale administrației Obama. În primul rând este vorba de reîntoarcerea Americii la multilateralism și la *strategic restraint*. În definitiv, superputerea trebuie să fie în permanență atentă la modul în care își proiectează puterea. Anihilarea lui Osama bin Laden și demantelarea Al-Qaeda constituie un alt succes notabil, urmat de fandarea geostrategică a Statelor Unite spre Pacific, areal de controlarea căruia depinde reziliența *pax americana* în secolul al XXI-lea, potrivit lui Zakaria.

Ideile vehiculate în cadrul dezbaterii și, foarte important, tonul dezbaterii sunt remarcabile. Dar lucrul cu adevărat remarcabil este dezbateri în sine, aspect valorificat din plin de soft power-ul american. Thomas J. Christensen arată în *The China Challenge. Shaping the Choices of A Rising Power* de ce secolul al XXI-lea va continua să fie unul american. Argumentul e simplu. Statele Unite au ce nu are China în momentul de față. Din perspectiva parteneriatelor strategice, America are peste șaiszeci de aliați. În contrast, din aceeași perspectivă, China este implicată într-o alianță formală cu Coreea de Nord și într-un parteneriat strategic cu Pakistanul. Se mai adaugă o cooperare defensivă cu Federația Rusă, fără însă ca interacțiunea de securi-

tate Moscova-Beijing să se compare cu, de pildă, parteneriatele strategice dintre Statele Unite și Australia, ori dintre Statele Unite și Coreea de Sud.

The Munk Debates, un format pe care ni l-am dori instituționalizat și în România, constituie unul dintre multele motive ce explică seducția

exercitată de Statele Unite în contemporaneitate. Dar o seducție a cărei reproducție poate fi îngreunată de, printre altele, teoria ferestrelor sparte, transpusă de Bret Stephens în câmpul relațiilor internaționale, precum și de viziunea „leading from behind“, element central al doctrinei Obama, criticat de Robert Kagan.

Lucian-Ștefan Dumitrescu